

ЗАСТАПЕНОСТ НА ОДДЕЛНИ ТИПОВИ ТУТУН ВО РЕГИОНИТЕ И РЕОНИТЕ НА Р.МАКЕДОНИЈА

Снежана Стојаноска, Лазар Стојаноски
Економски факултет-Прилеп
Институт за тутун - Прилеп

ВОВЕД

Како резултат на поволните почвено-климатски услови, Р.Македонија поседува извонредни можности за производство на висококвалитетни ориенталски тутуни од типовите прилеп, јака, и џебел, како и типовите отља и вирџинија.

Познато е дека секој тутунски тип е приспособен на определени надворешни услови(клима и почва), при што можат да дојдат до полн израз неговите морфолошки, биолошки и технолошки особини.

Неоспорен е фактот дека постои потреба за реонизирање (реонирање) на производството на тутун бидејќи тоа е еден од условите за негово подобрување и унапредување. Овие региони (реони) се одликуваат со голема разнообразност според типовите на почвите, што значи постои можност во

еден исти реон да се најдат повеќе типови и поттипови почви, што од своја страна овозможува разновидно тутунопроизводство.

Пред извесен период извршено е соодветно реонизирање на типовите и сортите тутун, кое не можеме и не смееме да го сметаме за статичко и непроменливо, бидејќи барањето на тутунската суровина т.е нејзиниот квалитет на меѓународниот пазар во голема мера е варијабилно.

Целта на трудов е да го претставиме просечното производство, површината и приносот на типовите тутун во Р.Македонија, структурната застапеност, а посебно акцент ќе ставиме врз застапеноста на производството на типовите тутун во регионите и реоните на Р. Македонија за периодот 1999-2004 година.

МАТЕРЈАЛ И МЕТОД НА РАБОТА

За реализација на поставената цел користени се главно објавени статистички податоци од Државниот завод за статистика на Р.Македонија и податоци објавени во Анализите на министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство на

Р.Македонија.

При обработката на податоците и при донесувањето на заклучоци користени се повеќе методи, вообичаени за вакви истражувања, а главно аналитичкиот и компаративниот метод.

ПРОИЗВОДСТВОТО И ПРОИЗВОДНА СТРУКТУРА НА ТИПОВИТЕ ТУТУН ВО Р.МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 1999-2004 ГОДИНА

Р.Македонија како производител на ориенталски, ароматични типови тутун, зазема значајно место рангирајќи се во првите неколку земји во светот. Од извршената анализа за производството на тутун во последниве неколку години забележани се соод-

ветни варирања и тоа почнувајќи од 21.630 тони во 2004 година, па сè до 29.638 тони во 1999 година, или просечното производство на тутун за последниве шест години изнесува 23.881 тон. Очигледна е тенденцијата на намалување на производството (Табела 1).

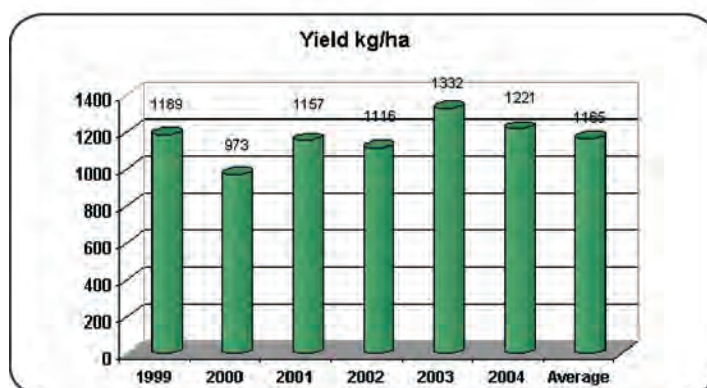
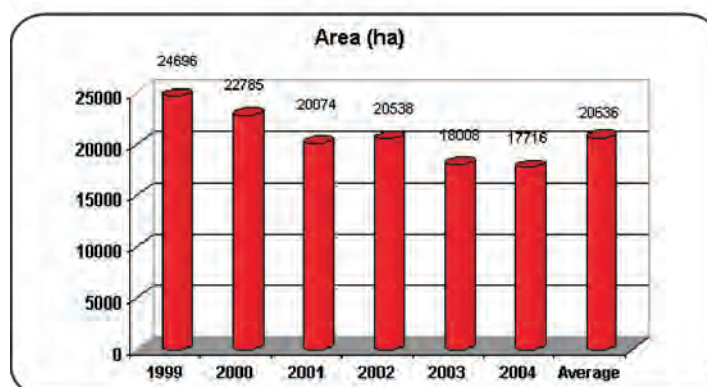
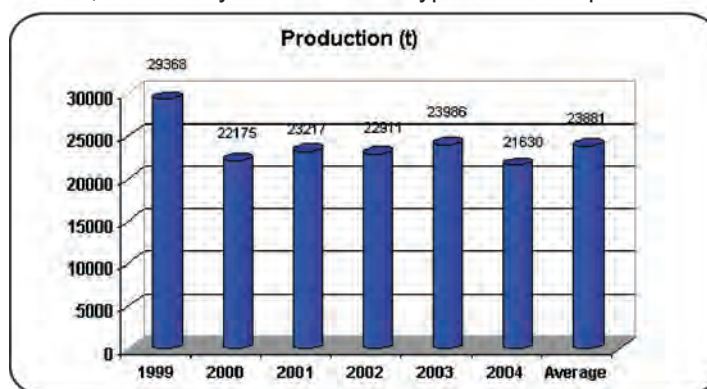
Табела 1. Просечно производство, површина и принос на типовите тутун во Р.Македонија за периодот 1999-2004 година

Table 1 Average production, area and yield of tobacco types in the Republic of Macedonia, 1999 - 2004

Година Year	Производство (во тони) Production (t)	Површина во ха Area (ha)	Принос кг/ха Yield kg/ha
1999	29.368	24.696	1189
2000	22.175	22.785	973
2001	23.217	20.074	1157
2002	22.911	20.538	1116
2003	23.986	18.008	1332
2004	21.630	17.716	1221
Просек Average	23.881	20.636	1165

Графикон 1. Просечно производство, површина и принос на типовите тутун во Р. Македонија за периодот 1999-2004 година

Figure 1. Average production, area and yield of tobacco types in the Republic of Macedonia, 1999 - 2004

Ако пак ги погледнеме засадените површини на типовите тутун во Р.Македонија, очигледно е намалување од 24696 ха во 1999 на 17716 ха во 2004 година, или просечно засадената поршина изнесува 20636 ха.

Што се однесува до остварениот принос, не се забележуваат осетни промени. Најмал принос е постигнат во 2000-та година- 937 кг/ха, а најголем во 2003 година- 1332 кг/ха, или просечниот принос изнесува 1165 кг/ха.

Податоците што ја претставуваат структурата на македонското производство по типови (Табела 2), очигледно зборуваат дека најголем дел заземаат ориенталските тутуни, а мнигу е мало количеството на крупнолисните типови вирџинија и берлеј, како и на полуориенталскиот тип отља, со тенден-

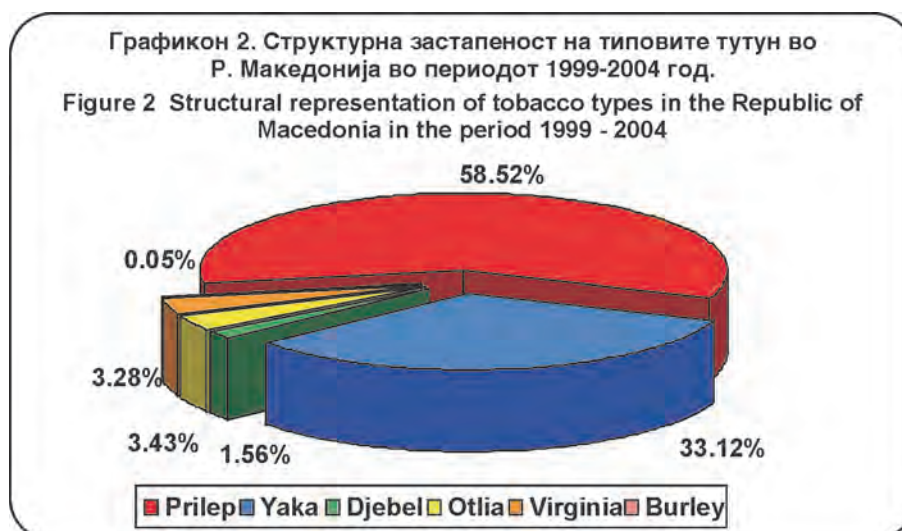
ција на нивно натамошно намалување. Во моментот предност имаат типовите прилеп и јака, со учество од над 91% во вкупното производство, потоа доаѓаат типот џебел кој учествува со 1,56 %, отља со 3.43% и вирџинија и берлеј со 3,28%. Ваквата положба не е резултат само на климатските услови, туку и на неподготвеноста да се спротивставиме на тие услови. Особено значајно е отсуството на материјална основа за полесна интервенција и пребродување на настанатите последици. За таа цел ние треба да изградиме концепт и стратегија за совладување на тие проблеми настанати било од природен карактер или други проблеми што се провлекуваат во транзициониот период.

Табела 2. Структурна застапеност на типовите тутун во Р.Македонија во периодот 1999-2004 год.

Table 2. Structural representation of tobacco types in the Republic of Macedonia, 1999 - 2004

Реколта Crop	Типови на тутун Tobacco types						Вкупно Total
	Прилеп Prilep	Јака Yaka	Џебел Djebel	Отља Otlia	Вирџинија Virginia	Берлеј Burley	
1999	17.111	9.428	748	1.242	1.446	40	30.015
2000	12.394	6.169	410	546	803	16	20.338
2001	12.698	7.476	336	41	426	14	20.991
2002	14.029	9.202	165	35	296	12	23.739
2003	10.032	5.225	109	-	-	-	15.366
2004	-	-	-	-	-	-	-
Просек Average	13.253	7.500	354	777	743	21	22.648
%	58,52	33,12	1,56	3,43	3,28	0,05	1,00

Извор: 1999-2002 - Анализа - Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
Source: 1999-2002 - Analysis of the Ministry of Agriculture, Forestry and Water Economy of R.Macedonia

ЗАСТАПЕНОСТ НА ПРОИЗВОДСТВОТО НА ТИПОВИТЕ ТУТУН ВО ОДДЕЛНИ РЕГИОНИ (РЕОНИ) НА Р. МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 1999-2004 ГОДИНА

Пред извесен период, под влијание на општествено-економските фактори, на територијата на Р. Македонија се изврши соодветно разместување на тутунопроизводството т.е формирано се соодветни тутунопроизводствени региони-реони со различна динамика и интензитет во развојот.

Познато е дека подлогата на Р.Македонија е погодна за одгледување на тутун. Комплексот на природни услови, клима почва и релјеф е доста ограничен, т. е во некои реони постои можност за оптимална застапеност на одделни типови тутун, а во други пак можноста е многу мала. Во рените каде што се одгледуваат ситнолисните ароматични типови тутун, природните услови овозможуваат и производство на крупнолисните тутуни од типовите вирџинија и берлеј. Тоа значи дека во еден ист реон можно е комбинирано производство на тутун. Од сето ова произлегува дека во регионите (реоните) на нашата Република ќе бидат застапени оние типови тутун кои нјмногу одговараат на почвениот тип и на поднебјето од каде ќе се добие тутунска суровина со висока квалитативна вредност.

Според решението за определување на производствените региони за типовите на суров тутун во лист, донесено од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство на Р. Македонија, издиференцирани се 5 производни региони со соодветни реони:

1. Североисточен произведен реон, со реоните Скопје и Куманово. Застапено е производство на ориенталски, полуориенталски, вирџиниски и берлејски тутуни. Вирџиниските тутуни во извесен период беа застапени во Кумановскиот реон.

2. Западен реон, со реоните Тетово, Гостивар, Охрид, Струга, Кичево, Дебар и Ресен. На ова место најзастапен е типот вирџинија, скоро во сите реони, но постои можност за производство на останатите ориенталски, полуориенталски и берлејски типови тутун.

3. Југозападен реон, со реоните Прилеп, Битола, М.Брод, Крушево и Демир-

хисар. Најзастапено е производството на ситнолисните-ароматични типови тутун, а во помали количини и производството на вирџиниски тутуни.

4. Централноисточен реон, со реоните: Кавадарци, Неготино, Велес, Кочани, Винаца, Делчево и Пехчево. Посебна предност за производство на вирџиниски тутуни има Кочанско-виничкиот реон., во помали количини беа застапени ориенталските и берлејските типови тутун, додека во Делчевскиот реон преовладува производство на ориенталските типови тутун.

5. Југоисточен реон, со реоните: Гевгелија, Валандово, Струмица, Штип и Радовиш. Овдека е застапено комбинирано производство на ситнолисните и во мала мера вирџиниски тутуни во реонот на Валандово (1999).

Просечното производство на типовите тутун во регионите-реоните на Р.Македонија (Табела 3) главно е концентрирано во југозападниот и југоисточниот регион со 7764 тони, или во релативни показатели изнесува 80,21%. Од посебна важност е реонот на Прилеп со учество од 22,01%, Радовишкиот реон со 22,25% и реонот на Крушево со 10,72%. Вкупното учество на овие реони изнесува 54,78%.

Врз основа на презентираниот проблематика може да се донесе краен заклучок дека Р.Македонија во блиска иднина мора да направи стратегија за развој на тутунопроизводството до 30.000 тони во 2007 година.

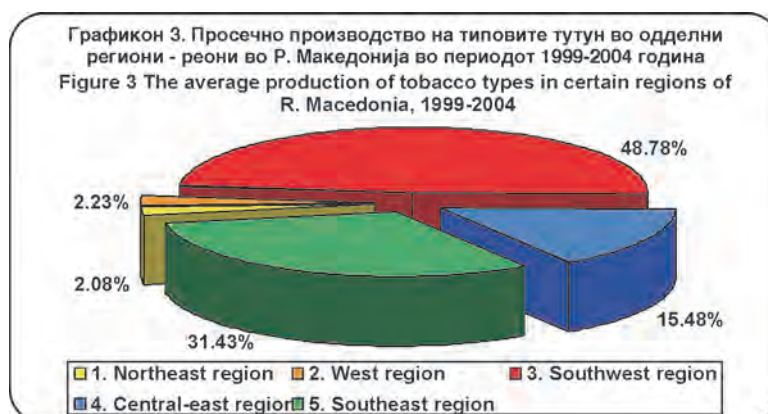
Шансите што ги има Р. Македонија да го зголеми производството на тутун се различни по типови и сорти. Не треба да се заборава фактот дека не постои друга алтернатива за социјална заштита на најсиромашниот дел од населението, кое во суштина егзистира од производството на тутун.

Во најкраток временски период, со помош на научните сознанија, ќе настојуваме сѐ повеќе и повеќе да се прошири производството на тутун во сите региони и реони на Р.Македонија, а исто така ќе направиме напор за воведување на нови сорти тутун во производната структура.

Табела 3. Просечно производство на типовите тутун во одделни региони - реони во Р.Македонија во периодот 1999-2004 година
Table 3. The average production of tobacco types in certain regions of R.Macedonia, 1999-2004

Производни региони (реони) општини Growing regions, by districts	Остварено производство Yield	во тони - in tons	
		% по региони % by regions	% по реони % by districts
1. Североисточен регион - Northeast region	201	2,08	
- Скопје - Skopje	95		1,00
- Куманово - Kumanovo	106		2,00
2. Западен регион - West region	216	2,23	
- Тетово- Tetovo	51		0,53
- Гостивар- Gostivar	9		0,09
- Охрид- Ohrid	85		0,88
- Струга - Struga	9		0,09
- Кичево - Kicevo	22		0,23
- Дебар- Debar	11		0,11
- Ресен - Resen	29		0,30
3. Југозападен регион Southwest region	4722	48,78	
- Прилеп- Prilep	2131		22,01
- Битола- Bitola	526		5,43
- М. Брод- M. Brod	327		3,38
- Крушево- Krusevo	1038		10,72
- Д. Хисар- Demir Hisar	700		7,23
4. Централно-источен регион Central-east region	1499	15,48	
- Кавадарци- Kavadarci	109		1,13
- Неготино- Negotino	316		3,26
- Велес- Veles	614		6,34
- Кочани- Kocani	37		0,38
- Виница- Vinica	274		2,83
- Делчево- Delcevo	117		1,21
- Пехчево- Pehcevo	32		0,33c
5. Југоисточен регион Southeast region	3042	31,43	
- Гевгелија- Gevgeliја	23		0,24
- Валандово- Valandovo	326		3,37
- Струмица- Strumica	439		4,54
- Штип- Stip	100		1,03
- Радовиш- Radovis	2154		22,25
В к у п н о: Total:	9680	100,00	100,00

Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија
Source: State Source: Statistical Office of the Republic of Macedonia

ЗАКЛУЧОЦИ

Врз основа на презентираната проблематика можат да се извлечат следните заклучоци:

1. Во Р.Македонија се изврши соодветно разместување на тутунопроизводството, т.е се формираа соодветни тутунопроизводни региони-реони со различна производствена динамика и интензитет

2. Во регионите-реоните на Р. Македонија ќе бидат застапени оние типови тутун кои најмногу одговараат на почвениот тип и поднебјето од каде ќе се добие тутунска суровина со висока квалитетна вредност.

3. Р. Македонија во блиска иднина ќе мора да направи стратегија за развој на тутунопроизводството до 30.000 тони.

4. Неопходно е да изградиме концепт и стратегија за совладување на проблемите било од природен карактер или проблеми што се провлекуваат во овој транзиционен период.

5. Не треба да се испушти шансата за зголемување на производството на тутун по типови, бидејќи не постои друга алтернатива за социјална заштита на најсиромашниот дел од населението кое во суштина егзистира од производството на тутун.

6. Со помош на научните сознанија ќе настојваме сй повеќе и повеќе да се прошири производството на типовите тутун во сите региони-реони на Р.Македонија, воведувајќи нови сорти тутун во производната структура.

ЛИТЕРАТУРА

1. Податоци од Државниот завод за статистика на Р.Македонија.

2. Годишен Земјоделски извештај, 2004 година. Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство на Р. Македонија, 1999-2004 година.

3. Статистички прегледи- поледелство, овоштарство и лозарство во Р. Македонија, 1999-2004 година.

4. Стојаноска С., 1999. Фактори коишто го детерминираат производството и производната организација на тутунот од типот вирџинија во Р.Македонија, Докторска дисертација. Прилеп.

5. Стојаноска С., Стојаноски Л., 2002. Производството и производната организација на тутунот од типот вирџинија во Р.Македонија. Тутун/Tobacco, 9-10, 294-303, Прилеп.

6. Филипоски К., Пешевски М., Митрески М., 2003. Можности за надминување на состојбите и проблемите во тутунското стопанство. Тутун/Tobacco, 3-4, 117-123, Прилеп.

7. Стојаноска С., Стојаноски Л., 2004. Регионална застапеност и перспективи во производството на вирџиниски тутуни во Р. Македонија, Тутун/Tobacco, 11-12, 286-293, Прилеп

8. Филипоски К., Пешевски М., Стојаноска С., 2004. Реетаблирање и прилагодување на производството на тутун во Р.Македонија кон Европско интегрирање. Здружение на агроекономисти на Р.Македонија, Одржлив развој на агрокомплексот-Придонес за Европско интегрирање, Скопје, 09.VI.2004.

REGIONAL REPRESENTATION OF CERTAIN TOBACCO TYPES IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

S. Stojanoska, L. Stojanoski

*Tobacco Institute-Prilep
Faculty of Economy-Prilep*

SUMMARY

Republic of Macedonia has extraordinary possibilities for production of high quality oriental tobacco of the types Prilep, Yaka and Djebel, and also of Otlia and Virginia.

Well known is the fact that each tobacco type is accommodated to the conditions of certain region (climate, soil), in which its morphological, biological and technological traits are developed in a best way.

It is also indisputable that regionalization of tobacco production is a necessary measure, because it is one of the conditions for its development and improvement.

The regions are distinguished by a diversity of soil types. It is an indication that one same region consists of a variety of types and subtypes of soils, which will result in heterogenous tobacco production.

Adequate regionalization has already been made for different types and varieties of tobacco, but it should not be considered as something static and unchangeable, because the requirements related to tobacco raw quality on the international market are also quite variable.

Our goal with this paper was to make effort and to present the distribution of certain tobacco types in various regions of the Republic of Macedonia.

Author's address:

*Snezana Stojanoska
Tobacco Institute-Prilep
Republic of Macedonia*